

R E C E N S I I

REVISTE ARHIVISTICE

Archeion. (*Revista arhivelor din Polonia*). I. Varșovia 1927. 228 pp.

Primul număr al noului organ polonez consacrat arhivelor cuprinde un bogat sumar cu articole privind în special organizarea arhivelor polone după căpătarea independenței și revendicațiile de arhive în Rusia, Austria și Germania. Articolul d-lui Rybarski *Administrația centrală a arhivelor în republica polonă renăscută*, arată cum încă din vremea autonomiei date sub ocupația germană (1915—1918), Poloniei au căutat să reînființeze arhive centrale de stat. După terminarea războiului s'a înființat o comisie centrală care avea să centralizeze lucrările pentru înființarea arhivelor. Se proiectau clădiri noi pentru depozite și birouri, dar din cauza catastrofei financiare din 1924—1925, planurile acestea nu s'au putut duce la îndeplinire.

Articolul d-lui W. Lopacinski *Arhivele de stat în Polonia* este o descriere succintă a materialelor istorice cuprinse în diferitele arhive de stat polone. Aceste arhive cuprind arhivele provinciale ale Galiției, Posnaniei și Poloniei rusești sub ocupația străină, resturi din arhivele coroanei polone înainte de împărțire (cea mai mare parte din acestea au fost transportate în Rusia), precum și metricea litvană și cea a coroanei. Metricele sânt registre oficiale în cari se înscriau în timpul vechiului ragat polon, toate actele private (proces, innobilări, cumpărături de moșii) precum și actele oficiale (ordine regale, alianțe, tratate de pace și de vasalitate). La acest material se adaugă și arhivele municipale

și alte acte de origine diversă (actele nuntiatării apostolice, de pildă).

Trei articole privesc revendicările arhivistice polone în Rusia. *J. Siemieniński: Revendicarea arhivelor regatului polon; Biolkowski I. Ce trebuie să revendicăm dela Kiev?; V. Suchodolski, Executarea articolului XI al tratatului din Riga privitor la arhive.* Articolul XI al tratatului polono-rus din Riga (18 Mart. 1921) prevede restituirea de către Rusia a tuturor arhivelor, colecțiilor de artă și bibliotecilor luate de Ruși de pe teritoriul actual al Poloniei încă dela prima împărțire a Poloniei (1771). Dintre arhivele transportate în Rusia cele mai importante sânt arhivele coroanei polone, cari au fost acum aduse în cea mai mare parte înapoi la Varșovia. Mai sânt însă afară de acestea în revendicațiile polone și mai multe volume ale metricei, între cari cea mai veche copie a metricei litvane, precum și multe arhive particulare. În jurul arhivelor și bibliotecilor revendicate de Polonia se duce încă o luptă de șicane și târgueli, care nu pare că se va termina curând.

D-l Eugen Barwinski, cunoscut și la noi prin editarea traducerii latine a cronicii lui Miron Costin, a fost însărcinat de guvernul polon cu o misiune la Viena pentru revendicarea acelei părți din arhivele fostei monarhii austro-ungare, care se cuvine după tratate Poloniei. Rezultatul acestor tratări îl descrie d-sa în articolul intitulat: *Negocierile cu Austria în chestia arhivelor*, Deasemenea d-l I. Stojanowski în articolul său *Negocierile cu Germania în chestia arhivelor* vorbește de

mersul negocierilor pentru obținerea actelor revendicate la Berlin.

Celelalte articole privesc chestiuni mai speciale, de clasare a materialului arhivistic și de administrație.

Revista apare în excelente condițiuni tipografice.

P. P. PANAITESCU.

Archivalische Zeitschrift, München, 3-te Folge, Bd. 2 și 3 (1925 și 1926). Vechea revistă germană, înființată la 1870, și-a întrerupt timp de 10 ani apariția, din cauza războiului și a împrejurările postbelice și numai cu mari greutăți a putut reapare în 1925.

Primul volum (fasc. 2 al servicii) cuprinde în primul rând un studiu al lui P. Kehr despre administrația arhivelor prusiane în primul veac al existenței lor (1815—1915), în care se dă o privire generală a fazelor prin care au trecut aceste arhive.

E. Posner și W. Lippert dau informații interesante asupra noilor clădiri de arhive din Berlin-Dahlem și din Dresda, de unde se pot cunoaște ultimele îmbunătățiri în construcția acestor localuri speciale.

Un remarcabil studiu de Helm. Rogge ne lămurește asupra înființării și organizării arhivei celei noi a republicii germane, așa numita «Reichsarchiv», destinată să fie arhiva națională a întregului popor german.

Două articole, unul de Loth. Gross, celălalt de L. Bittner tratează despre originea și organizarea arhivei vieneze Haus- Hof- und Staatsarchiv și reorganizarea ei după război.

În sfârșit Pius Dirr caută într'un scurt studiu asupra soartei arhivelor belgiene în războiul mondial să respingă acuzațiile aduse de către I. Cuvelier, directorul general al acelor arhive, că armata germană ar fi produs pagube mari atât arhivelor statului din Bruxelles, cât și celor din orașele de provincie.

Alte studii privesc organizarea dife-

ritelor arhive germane (a vechiului imperiu, cea din Ludwigsburg, a orașului Rosenhaim, a principilor de Castell).

Volumul se încheie cu o bogată literatură arhivistică.

Al 2-lea volum (1926) cuprinde două studii importante de arhivistică: *Was ist Archiv-, was Bibliothek gut?* de Ires Striedinger, în care se tratează problema materialului ce trebuie să intre în arhive și a celui ce revine bibliotecilor; o problemă mult desbătută, dar care încă n'a primit o soluție definitivă. Apoi *Das Recht des Staates an seinen Archivalien* de Ernst Müller, în care se discută, în baza unor sentințe judecătorești, chestiunea dreptului ce-l are statul asupra actelor publice aflătoare în colecții particulare.

Două studii asupra arhivelor spaniole în special a celor catalane (de P. Kehr) și a celor din Simancas (W. Heins).

Articole despre istoricul și organizarea arhivelor din Koblenz (E. Schanz), Gotha (W. Schmidt-Ewald), Viena (Staatsarchiv de Seidl, Kriegsarchiv de Nicher-Falkenhof), din Riga (H. Bruiningk), Lüneburg (W. Reinecke), Egger (K. Siegl).

La urmă continuarea literaturii arhiviste din volumul precedent.

C. M.

Archives et Bibliothèques de Belgique este buletinul Asociației conservatorilor de arhive, biblioteci și muzee din Belgia. A apărut în 1923, dar din cauza dificultăților financiare a încetat după doi ani, spre a reapare în 1926.

În primul volum se remarcă studiul lui I. Cuvelier, directorul general al Arhivelor Statului din Belgia, intitulat *Des nécessités présentes dans le domaine de la conservation des Archives*. În împrejurările actuale, când organizația statului se resimte de urmările războiului trebuie să se ia măsuri ca actele și documentele statului să nu se distrugă sau înstreineze din cauza nepriceperii

funcționarilor de arhive de pe la autorități sau din cauza lipsei de localuri încăpătoare. De aceea autorul este de părere, ca la toate autoritățile mai mari: ministere, instanțe judecătorești, județe, orașe, serviciul arhivelor să fie centralizat în mâna unui arhivar diplomat, care fiind om de specialitate și cu practică într'o arhivă a statului, să supravegheze selecționarea și inventarierea materialului arhivistic, cum și conservarea lui după metodele întrebuintate în arhivele statului.

În acest chip chiar și după ce situația se va normaliza și vor începe iarăși să se facă depuneri regulate la arhivele statului, organizația aceasta nouă a arhivelor autorităților va aduce servicii însemnate, de oarece materialul destinat arhivelor statului va putea fi depus în condiții cu mult mai bune decât până acum.

O altă problemă de actualitate tratează, în volumul II, d. H. Nelis, *La conservation des correspondances privées du XIX siècle*. După ce arată cât de importantă este pentru istoria sec. XIX corespondența bărbaților de stat, a marilor politicieni și marilor industriști, a învățaților, scriitorilor, artiștilor, călătorilor, stăruie asupra necesității de a se colecționa această corespondență atât de către arhivele centrale cât și de cele provinciale, de a se centraliza apoi repertoriile la Arhivele Statului, înființându-se acolo o secție nouă: *la section des archives modernes*.

O problemă strâns legată de organizarea arhivelor este cea a bibliotecilor aflătoare în localurile arhivelor. Despre aceasta publică Mariette Nicodime un studiu: *Les bibliothèques des dépôts d'archives*, în care pledează pentru înzestrarea bibliotecilor de pe lângă arhive cu toate cărțile și publicațiile ce ar putea fi necesare cercetătorilor: opere de paleografie, diplomatică, cronologie, atlasuri geografice, dicționare, facsimile, cărți de drept și de istorie.

În stârșit un alt studiu important publică Jules Germain, *Remarques sur la conservation des sceaux*, în care arată mijloacele cele mai practice pentru conservarea sigiliilor de ceară. Măsurile cele mai bune i se par următoarele: Să se așeze documentele cu peceti cât mai rare și mai izolate în sertare, spre a nu se atinge pecetea una de alta și spre a nu se așeza mai multe peste olaltă. Iar documente cu peceti mai importante și mai rari să nu se dea cercetătorilor decât în copie sau facsimile.

Alte articole ne informează despre înființarea unui atelier de fotografie pe lângă Arhivele Statului din Bruxelles (există mai de mult un atelier de mulaje și de restaurări de sigilii) și despre introducerea celor mai noi metode pentru reproducerea fotografică a documentelor.

C. M.

Levéltári Közlemények, periodicul arhivei statului ungar, publicat de Dr. Csànkı Dezső. Anii I-IV (1923, 1924, 1926 și 1927). În urma războiului mondial arhiva statului din Budapesta instalându-se într'un nou local, clădit în mod special și dotat cu cele mai noi îmbunătățiri, directorul ei, învățatul Dr. Csànkı Dezső, a început să publice, cu concursul Ministerului Instrucțiunii, o revistă anuală, care cuprinde numeroase studii și informațiuni din domeniul arhivistic și a celorlalte științe în legătură cu documentele, cum și material istoric și genealogic privitor la Ungaria.

La primul volum (1923) remarcăm în special studiul lui Miskolczy Gy. despre întemeierea arhivei de stat ungară (1867). Apoi darea de seamă a lui Eckhart F. despre arhiva camerei aulice din Viena, cum și materialul documentar privitor la Ioan Corvin ca guvernator al Ungariei (de Hajnal I.) și scrisorile lui Nàdasdy (de Malycz E.).

Din vol. II (1924) menționăm istoricul arhivei orașului Ujbánya (de Csànkı

și Bekoczi), cum și studiul lui Fekete L. despre scrisorile turcești din arhiva familiei Zichy.

În vol. III (1926) se publică un interesant studiu asupra vechilor depozite de arhive ale statului ungar și modul lor de organizare în evul mediu, de Dr. Czobor Alfred. Încă în vremea lui Ludovic cel Mare (1355) există în Buda un *domus tavernicalis* unde se păstrau documentele vechi ale țării; sub regina Maria (1383) este din nou amintit. Sub Ladislav V se amintește de actele păstrate *in archivis et domibus thavernicalibus*, iar sub Matei Corvinul se vorbește de un *servitor domorum tavernicalium*.

În timpul lui Vladislav II (1507) sunt menționate *libri annales regum* cari se păstrau în aceste arhive și se arată cum pentru un proces s'au transcris de acolo două documente din 1217 și 1256.

Autorul studiază modul de organizare a acestei arhive până la lupta dela Mohaci și povestește apoi peripețiile prin cari a trecut după ocuparea Ungariei de Turci și până la supunerea țării de către Austriaci.

Un alt articol remarcabil este al lui Fekete L. despre limba documentelor turcești și valoarea lor ca izvoare istorice.

Ca material documentar interesant pentru istoria Ungariei se publică un număr de acte și regeste din mănăstirile Slavoniei și Croației, de Malycz E.

Vol. IV (1927) pe lângă informații asupra arhivelor din Valencia, Neapole și Viena și a unor arhive ungurești, cuprinde un studiu asupra situației arhivelor austriace după război (de Eckhardt F.) și altul asupra arhivelor bavareze.

Se înțelege că toate volumele dau la urmă bogate informații arhivistice și dări de seamă despre literatura arhivistică.

Demn de menționat este și faptul că după război a început să se dea o atențiune mai mare *științelor auxiliare ale istoriei*, publicându-se până acum manuale de Cronologie (de Szentpéteri I., 1923). Heraldică (de Aldasy A., 1923) Istoria științelor auxiliare al istoriei în Ungaria (de Gárdonyi A., 1926). Toate editate de Societatea istorică ungurească.

C. M.

PUBLICAȚII DE DOCUMENTE

Publicațiile d-lui N. Iorga. În cursul anului 1927 d-l prof. N. Iorga a dat la iveală următoarele publicații de documente:

În analele Academiei Române (seria III, vol. VII):

1. *Noi acte românești la Sibiu* cuprinzând 3 scrisori inedite dela Mihnea Vodă Radu din anii 1658 și 1659, în legătură cu planurile lui de răscoală contra Turcilor.

Apoi o invitație la nuntă din partea lui Radu dela Afumați către Sibieni; două scrisori (una în grecește, alta în românește) ale lui Ali-beiu din Nicopol (1619) și o scrisoare a negustorilor din Târgoviște către Sibieni.

D-l Iorga după ce dă în introducere toate lămurile necesare asupra acestor acte, le publică în facsimile.

2. *Ultimele scrisori din țară către N. Bălcescu.* Cuprinde 15 scrisori, datorite d-lui Iorga de d. Várnava Liteanu, cari fuseseră scrise de oameni ca V. Alexandri, M. Kogălniceanu, I. Bălăceanu, I. Ghica, Șt. Goleșcu și de către rudele mai apropiate, lui N. Bălcescu pe când se găsea bolnav la Palermo, scrisori sosite acolo după moartea nenorocitului patriot român. În ele se găsesc știri interesante privitoare la situația din țară pe la sfârșitul anului 1852 și începutul lui 1853, cum și la

activitatea și planurile politice ale diferitelor personalități marcante.

3. *Informații germane despre România și Basarabia până la 1870*. Pentru cunoașterea situației dela noi în acest timp, prezintă un interes destul de mare lucrarea D-rului Quitzmann, cum și știrile publicate de un anonim în importanta publicație *Unsere Welt*. D-l Iorga extrage din amândouă lucrările știrile ce pot servi la lămurirea istoriei noastre între 1866—1870. Se adaugă și informații asupra Basarabiei la 1867 scoase din lucrarea etnografului german Rudolf Kulemann. Printre puținele lucrări ce există asupra Basarabiei în această epocă, scrierea învățatului german este una din cele mai serioase.

În Buletinul Comisiei istorice a României (vol. VI):

1. *Insemnări preotești din Banat* din anul 1741;
2. *Câteva documente de drept din Vălenii de Munte*, dintre 1807—1852.
3. *Acte Botoșenene* dintre 1831—1872.
4. *Trei documente vrâncene* din 1726, 1819 și 1820.

Tot în acest buletin d-sa publică și capitolele din *Cronica lui Wavrin*, cari privesc istoria orientului european și a Românilor, în special cruciata duceleui de Burgundia din 1444.

C. B.

Silviu Dragomir, *Documente nouă privitoare la relațiile Țării-Românești cu Sibiul în secolii XV și XVI* (Extras din Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj, vol. IV). În arhiva Muzeului Bruckental din Sibiu a găsit d. prof. I. Lupaș o mulțime de documente românești, dintre cari pe acele scrise în limba română le-a publicat d-sa, iar pe cele scrise în limba slavă le publică sub titlul de mai sus d. Dragomir.

Sunt 70 de acte și documente dintre anii 1470—1550 și anume: scrisori domnești și scrisori de boieri, mitropoliți, obștii mănăstirești și orașenești, cari

arată cât de frecvente erau în aceste două veacuri relațiile comerciale și politice ale Țării-Românești cu Sibiul. Deși nici unul din aceste acte nu se referă la chestiuni de o importanță politică sau militară mai mare, ele prezintă pentru istoria comercială și culturală un material interesant.

Traian Popa, *Documente privitoare la trecutul Românilor din vechiul scaun al Mureșului*, vol. I. Târgu-Mureșului. Autorul, un distins profesor din Târgu-Mureșului și foarte bun cunoscător al bogatelor arhive din acest oraș, publică o serie de documente privitoare la Români din Secuime, Români cari în vremurile vechi erau cu mult mai numeroși decât astăzi și cari populau odinioară cele mai multe din satele astăzi maghiarizate.

Conscripțiile locuitorilor ortodoxi (neuniți) din anii 1783, 1785, 1789, etc. arată cât de numeroasă era populațiunea românească — *aceasta* era neunită — în anumite regiuni din acest ținut.

Foarte interesantă este o listă a preoților hirotonosți în Muntenia și Moldova (1776), cum și alta a preoților și învățătorilor români din ținut (1778). În sfârșit de o valoare excepțională sunt cele 20 de rapoarte ale autorităților locale ungurești cu privire la revoluția lui Horia (1784).

Afară de acest fel de documente, volumul d-lui Popa conține și textul celor 10 acte dela Mihaï Viteazul, aflătoare în arhiva orașului și datate din 1599 și 1600.

Dorim ca volumul II al acestei meritoase publicații de documente să apară cât mai curând spre a putea contribui și mai mult la elucidarea situației și vieții Românilor din vechiul scaun al Mureșului în vremurile când o stăpânire străină și vitregă căuta să-i desființeze.

C. M.

Teodor Bălan. *Familia Onciul, studiu și documente.* Cernăuți. Intr'un volum de 230 pagini, autorul, cunoscut prin studii mai mici de istorie și genealogie, expune pe scurt originea și filiațiunea diferiților «Onciulești» amintiți în documentele moldovenești și apoi publică 177 de acte și regeste referitoare mai ales la familia Onciul Iurașcovic și la Onciuleștii din Lucavăț, Vilance Zamostie, Cucurul mic și Broscăuți. La urmă se reproduce stema familiei Onciul (spița Grigoraș Onciul), reprezentând doi porumbei afrontați stând pe o colină verde, iar deasupra lor o cruce încoronată.

C. M.

M. Costăchescu. *Observări istorice și documente.* Extras din «Ioan Neculce» fasc. VI Iași 1927 16 pp.

Dl. Mihai Costăchescu a început de câțiva vreme să publice în revista «Ioan Neculce» o serie de documente de foarte mare importanță privitoare la cele dintâi vremuri ale istoriei Moldovei. Aceste documente, unele dela Ștefan I și d. la Iuga Vodă, dau lămuriri adesea unice pentru istoria culturală așa de puțin cunoscută a acestor vremuri. Publicarea lor e însoțită cu note foarte bogate extrase dintr'un material adesea inedit și azi inaccesibil (documentele dela Academie duse în Rusia). Dl. Costăchescu pare a avea la dispoziție o colecție aproape completă a documentelor slave «dinaintea lui Ștefan cel mare» și e de dorit ca o asemenea colecție să nu rămâie risipită în publicații periodice, ci să fie publicată într'un volum cu indice, care ar avea o valoare neprețuită pentru cercetători.

In prezenta broșură se publică întărirea satelor lui Mihail «dela Dorohoi» de către Ilie și Ștefan la 1437. Averea acestui mare latifundiar la începutul veacului XV, cuprîndea nu mai puțin de 50 de sate și seliștii, pe cari le avea

încă în vremea lui Alexandru cel Bun. Documentul trezește o mulțime de observații asupra toponimiei, onomastice și vechii organizări agrare. (mai toate satele au însemnarea «unde a stat cutare», «unde stă cutare», odată cu mențiunea de «cneax». Cf. și «satul unde-s Caragunici» «unde șed Graboștii» «satele ce au fost ale cneaghinei» (doamnei). Urmează două documente dela Alexandru cel Bun din 1400, unul inedit, unul acum întâi tradus.

Cf. în primul formula neobișnuită cu care începe documentul «tuturor bunilor panî (i. e. boeri), cari vor căuila la dânsa» (p. 8) și mențiunea «satul a nume Poiana, pe care l-a dat Voevodul» (fără altă specificare) (p. 9). In al doilea e interesant cuvîntul românesc «ЦАРИНА».

Interesanta broșură se termină cu două documente inedite dela Ștefan cel Mare. Transcrierea și traducerea corectă, comentariul bogat în special din punct de vedere geografic.

M. Costăchescu, *Observări istorice I. Cu privire la neamul lui Ștefan cel mare II. Știri istorice dintr'un uric dela Petru Rareș.* Iași [1927] 19 pp.

Dl. Costăchescu completează cele ce știam despre familia lui Ștefan cel Mare, baxat în parte pe material istoric inedit. Observ că din punct de vedere canonic Ștefan nu putea avea decât trei soții (Erdochia de Kiev, Maria de Mangup, Maria sau Voichița, fiica lui Radu cel Frumos, toate trei de neam domnesc ortodox); celelalte ca Marușca, sînt desigur nelegitime.

Documentul lui Petru Rareș din 1546 menționează expediția făcută «în țara Ungurească, până la Făgăraș» (împotriva lui Ștefan Mailat la 1541) și fuga boerului Roman Gârbovăț în țara Muntenească (До мѣстѣн кон Зѣман), sub Ștefan cel Mare.

Simeon Reli, *Documente slavo-române din sec. XV-XVII păstrate în Arhiva Statului din Cernăuți*. In *Codrul Cosminului*. II-III. Cernăuți 1927. pp. 429—442.

Documentele slave publicate de d. Reli sunt în număr de cinci, unul singur este din veacul XV, celelalte din veacurile XVI (la sfârșit) și XVII. Documentul dintâi din 1453 dela Alexandrel Vodă, are o importanță excepțională, el ne arată înainte de Ștefan cel Mare organizarea municipală, în special din punct de vedere financiar, a orașului Suceava și e cea mai veche pomenire a organizării unei «slobozii». Din nefericire traducerea e foarte defectuoasă; „около“ nu este «lângă» ci «în jurul». Scutirea de bir, „А не дайт... ни даи, ни поиду, ни лиш“, nu se traduce «să nu aibă a plăti nici danie, nici zeciuială, nici alte cele (!?), dan=bir, posada și iliș, sânt termeni tehnici de impozite, a căror explicare se poate găsi în indicele lui I. Bogdan. «Documentele lui Ștefan cel Mare». „А не робат... на го роа“, nu înseamnă «să nu lucreze... în târguri». ceiace n'are sens, «lucrul la cetate» era o prestație foarte cunoscută.

Cf. deasemenea „Анѣтинѹ от пчел... от виноград“ traduse simplu «să nu dee albinăritul, nici vinăritul» în loc de «desetina (zeciuiala) dela albine și dela vie». „Джорничн голыкыкых“ sânt *Vorniciii Sucevei*, nu portarii (în documentele slave „портарѣ“), ceiace este cu totul alt ceva. Tot așa de greșit sunt traduse și documentele celelalte. Cf. de pildă la p. 448 „по старому хотару, покуда из вѣба отжикаши“ = după hotarul cel vechiu, pe unde a umblat din veaci tradus «hotarul vechi cât vor trăi ei».

P. P. PANAITESCU

V. Grecu, *Probitatea știrilor contemporane din cronograful lui Dositei al Monembasiei, în Codrul Cosminului anul II—III (1925/6) Cernăuți 1927, pag. 537-556.*

Această probitate, d. Grecu o documentează prin două știri din Cronograf pe care și alte izvoare le dovedesc exacte.

Una din aceste știri este aceea despre filiațiunea lui Petru Vodă Șchiopul. La izvoarele, cunoscute, pe care d. Grecu le citează cu privire la această filiație, se poate adăoga documentul ce am publicat la pag. 46 a volumului II «Din arhivele Vaticanului», Buc. 1913 (cf. Iorga, *Bulletin de l'Institut pour l'etude de l'Europe sud orientale*, I p. 200), document omis de d. Stoica Nicolaescu în broșura d-sale dela 1915.

A doua știre doveditoare a probității autorului Cronografului, este aceea că generele păcălit al Doamnei Chiajnei a fost Ioan Cantacuzino. D. Grecu crede (p. 555) ca «trebuie părăsita părerea că însuș Mihail Cantacuzino a fost mirele păcălit». Observ că această părere a fost părăsita mai dinainte. În lucrarea «Arhiva G. Gr. Cantacuzino», Buc. 1919, la pag. XXI-XXII, am arătat, întemeiându-mă atât pe Cronograful lui Pseudo-Dorotei, cât și pe alte izvoare, că este vorba de Ioan Cantacuzino. (Cf. spița «Cantacuzino», planșa I la finele aceleiași lucrări și spița *Basarabilor anexată la artieolul «Banii și caimacamii Craiovei» în revista «Arhivele Olteniei», 1924 No. 18).*

I. C. FILITTI

Tudor Vladimirescu. Glose, fapte și documente noi. București 1927 (Casa Școalelor). Sub acest titlu d. Emil Virtosu publică 99 documente, mai ales din arhiva d-lui Const. Basarab Brâncoveanu. Conținutul acestor documente este o dezamăgire pentru cei cari așteptau cu nerăbdare publicația lor. In-

tr'adevăr, sunt prea puține contribuțiile ce le aduc pentru cunoașterea țelurilor urmărite de Tudor Vladimirescu și a mijloacelor prin care s'a gândit să le ajungă.

În prima parte a introducerii, d. Virtosu relevă că doc. ce publică permit să se fixeze exact data intrării lui Tudor în București: 21 Martie.

În a doua parte, d. Virtosu se ocupă îndelung de «relațiile dintre Tudor și Gheorghe Lazăr», pentru a ajunge la concluzia, pe care o cred justă, că nu se dovedesc cu nimic «afirmațiile celor ce cred că Gheorghe Lazăr a fost cu trup și suflet pentru revoluție și pentru Tudor Vladimirescu» (p. 26—7). Argumentele însă: «grafia, forma ardeleană *Todor* și accentele calde», pentru a atribui lui Gheorghe Lazăr scrisoarea nesemnată, din 28 Aprilie 1821, către un «arhon paharnic», mi se par neîntemeiate (p. 21 și 135—7). Mai de grabă aș crede că scrisoarea este a unui moldovean.

În a treia parte a introducerii, d. Virtosu a cules «note despre cancelaria lui Tudor». Relevă importanța neîndolnică a lui Petrache Poenaru în această cancelarie. Aduce o prețioasă contribuție: dovada existenței unor agenți de legătură între Tudor și boerii Moldovei «ca unii ce suntem de un neam, de o lege» și în scop «ca fiind la un gând și într'un glas cu Moldova, să putem câștiga deopotrivă dreptățile acestor prințipaturi, ajutorându-ne unii pe alții» (p. 103). Aflăm și numele unuia din acești agenți, Sion (p. 137). Se cuvenea să se insiste asupra acestei contribuții, principale după socotința mea, a lucrării d-lui Virtosu. Legăturile cu Moldova explică de ce în cele din urmă cererile adresate Porții de boerii Moldovei și ai Munteniei au fost aceleași în fond și arată limpede lipsa de temei a părerii că dreptățile dobândite în sfârșit de amândouă Principatele nu au fost, pentru Muntenia, numai urmarea indirectă a dorințelor formulate de Moldoveni.

Cât privește rolul episcopului Ilarion al Argeșului în cancelaria lui Tudor, d. Virtosu se mărginește a menționa, cu o tendință de micșorare, că este relevat ca foarte important de către contemporani, în frunte cu Eliade Rădulescu (p. 38). Cele ce se pot ști în această privință, sunt de natură tocmai a adevării rolul precumpănit al episcopului de Argeș. Originar pare-se din Silistra, grec sau grecizant, Ilarion Gheorghidi se născuse în București și fusese crescut de mitropolitul Dositei Filitti, în admosfera acelei lumi culte grecești de la noi reprezentată prin unii boeri, medici și dascăli de seamă călătoriți prin apus, în frunte cu un Neofit Duca. Această lume era călăuzită de două idei cardinale atavice: aceea a emancipării naționale de sub jugul străin și păgân al Turcilor și cea democratică, ai căreia germeni se găseau în clasici și care a făcut din Greci, cu excepția vanitoșilor din Fanar, cei mai aprinși adepți ai teoriilor marelui revoluții franceze. Ideea emancipării naționale nu despărțea pe Români de Greci; dimpotrivă, îi asocia spre un țel comun. De aceea a putut mitropolitul Veniamin Costachi să binecuvinteze revoluția lui Ipsilanti. Numai după ce această revoluție, ca și aceea a lui Tudor, a fost dezaprobată de țarul Rusiei, drumurile Grecilor și ale Românilor s'au despărțit. Cât privește ideea democratică, a pătruns și ea și în boerime, chiar într'o bună parte a celei mari. Acestea erau ideile pe care Ilarion le reprezintă în cancelaria lui Tudor. De aceea când a părăsit și el Bucureștii și s'a refugiat la Brașov, a și fost amarnic dojenit de fostul său patron, care l'a socotit ca dezertor de la cea mai sacră datorie (Aricescu, Istoria revoluției de la 1821, vol I p. 50 și 57).

D. Virtosu aduce textul jurământului lui Tudor către boerii mari din București, la 23 Martie, deci două zile după intrarea în oraș (p. 81—2). Dacă nu se cunoștea însuș actul, se cunoșteau con-

secințele lui. De acum, pricinuitoari ai relexelor de care a suferit țara, au fost numai «Domnii ce au stăpănit până acum» nu și «urirea pământenilor boeri» cu acei Domni. Tudor făgăduiește că «nu va cugeta asupra vieții și cinstei cuiva din patrioții» lui, de unde până atunci toți boerii răi, fie «patrioți», fie străini, erau deopotrivă denunțați vindictei populare. Tudor recunoaște, «stăpânirea țării» și-i va da «toată supunerea și ascultarea». Și într'adevăr, doc. arată că Tudor a lucrat de atunci ca organ al cărmuirii provizorii, de la care cerea și primea instrucții (p. 94. 118). In sfârșit, Tudor se lega să fie «gata a se război, prin armele ostașilor ce otcăr-muește, împotriva vrăjmașului ce se va arăta împotriva dreptăților țării».

Dar, precum am spus, doc. publicate de d. Virtosu nu aduc lumină nouă asupra problemei esențiale a țelurilor urmărite de Tudor și a mijloacelor de înfăptuire la care se va fi gândit.

In ce au consistat negocierile dintre Tudor și boerii mari din București de la 16 Martie, când sosește la Bolintin și până la 23 Martie, când depune jurământul? Ce au câștigat boerii, se vede. Că toată vina suferințelor țării a fost aruncată exclusiv asupra Fanarioților, iarăș se vede. Dar ce garanții a cerut Tudor pentru a împiedica pe viitor împilarea poporului, ce reforme a cerut, aceasta nu se arată. Și este sigur, de altă parte, că suferințele norodului nu încetau de a-l preocupă (p. 95. 106. 118). Când, cum și intru cât au fost siliți boerii să asculte de plângerile ticălosului norod, cum zice arzul de la 27 Martie? (p. 89 nota 3).

Cine putea fi «vrăjmașul dreptăților țării», împotriva căruia Tudor se lega să fie gata de război? Contra cui se inarma Tudor? (p. 87. 106) «Norodul adunat intru dobândirea dreptăților patriei», cum se exprimă Tudor la 25 Martie (p. 85), de la cine și prin ce fel de mijloace urmă să le dobândească?

Este greu de crezut că Tudor își va fi inchipuit că se va putea impune prin arme fie Rusiei fie Turciei. Când a aflat, la 20 Martie, că Rusia îi deza-probă mișcarea, după cum osânda și pe a eteriștilor, Tudor a declarat că această veste pe el nu-l supără (p. 77). Evident este că, odată ce Rusia nu-și ținea făgăduiala de a sprijini revoluția, Tudor nu se mai putea solidariza cu eteria, dar atunci speranțele lui nu se mai puteau îndrepta, spre deosebire de ale Grecilor, decât spre Turci. (cf. scri-soarea lui din Aprilie către boerii refu-giați la Brașov, p. 96—7). In această situație, înarmarea norodului, prezența lui Tudor în fruntea unor trupe, nu se mai înțeleg decât ca o presiune asupra boerilor, în indoitu scop de a-i sili să persiste în cererile de înlăturare a cărmuirilor fanariote (cum pare a reeși din scrisoarea către Al. Filipescu la 4 Aprilie, p. 102) și de a ocroti interesele poporului de rând. Situația se aseamănă astfel cu aceea în care s'a aflat și revoluția munteană de la 1848. Față de Rusia și de Turcia, după cum am scris odată, atitudinea lui Tudor a servit la aceasta că li-a atras atenția asupra stării interne a Principatelor, mai mult decât puteau face condeele novatorilor. Partida națională s'a afirmat mulțumită lui Tudor, ca fiind partida tuturor claselor sociale, ceea ce va fi cântărit mai greu în hotărârile curților suzerană și ocrotitoare, decât ori ce fel de scrieri. Fanarioții n'au mai revenit, dar, Tudor dispărând, starea norodului nu s'a îmbunătățit.

Aș fi conceput altfel decât d. Virtosu introducerea la lucrarea d-sale. Conținutul actelor ce publică ar fi trebuit încadrat în acel al actelor cunoscute, pentru ca din înlănțuirea cronologică să reiasă evoluția ideilor lui Tudor și ale boerilor. Notele ce însoțesc incidental documentele, sunt insuficiente pentru a lămuri.

*

Câteva observații de amănunt.

Nu cunosc un Chesarie al Râmnicului la 1825, căruia d. Virtosu îi atribue citatul, cunoscut, din fruntea prefetei.

Serdarul Răducanu de la 22 Aprilie 1821, nu este Răducanu Nicolau negustor în Orșova, cum presupune d. Virtosu (p. 126 și n. 5), ci sau Trestianu, sau Dâmboviceanu.

«Bălinu și Firescu», de ai căror arnăuți vorbește o scrisoare din 28 Aprilie 1821, n'au nimic de a face cu o «familie Belu Firescu», cum zice d. Virtosu (p. 135 nota 4). «Firescu» este viitorul general și mare ban Const. Năsturel Herăscu, iar «Bălinu» ar putea fi Grigore Băleanu.

Ignatie Iacovenco (p. 95 nota 1) și-a început într'adevăr cariera ca atașat la consulatul rusesc din București, iar mai târziu a ajuns maior și director al poștelor rusești din București.

Cât privește bibliografia, care vrea să fie completă de oare ce cuprinde și cărți rele și chiar tot felul de mărunțișuri de un interes îndoelnic, se cuvea să menționeze, îmi permit a crede că cu oare care folos pentru cercetarea evenimentelor de la 1821, și articolele mele despre «Originile democrației române», apărute în trei numere ale revistei «Viața românească» (Nov. 1922, Ian. și Fevr. 1823), pe care d. Virtosu le putea cunoaște din «Istoriografia română în 1923 și 1924» de Ioachim Crăciun. (Cluj, 1926 p. 98 și 133).

I. C. FILITTI

Arhivele Olteniei, excelenta revistă fondată de d. Dr. Ch. Laugier și redactată de d. C. Fortunescu, a continuat și anul acesta să publice acte și documente inedite privitoare la Oltenia. Cei mai însemnați colaboratori ai revistei cari au contribuit cu material

arhivistic au fost d-nii T. G. Bulat, Al. Vasilescu, C. N. Mateescu, G. Fotino, M. Popescu și Al. Sacerdoțianu, toți profesori, cum și dl. M. Teodorian-Carada. Pe lângă acte de proprietate, foarte importante pentru istoria proprietății și pentru genealogia familiilor oltenene, prezintă interes actele administrative, mai ales ale Banilor și Caimacanelor, cum și informațiile despre situația Olteniei sub stăpânirea austriacă. Nu putem felicita în deajuns redacția pentru locul larg ce-l oferă comunicărilor de acest fel.

C. B.

Arhiva Someșeană, revistă istorică-culturală, ce apare în Năsăud sub îngrijirea inimosului și învățatului profesor Virgil Șotropa, a publicat anul acesta, ca și anii trecuți, un număr de documente privitoare la Românii de pe valea Someșului. Menționăm în special *Documentele bisericesti*, publicate de d. Iulian Marțian în No. 7 al revistei, și cari cuprind ordine și circulări de ale vicarilor năsăudeni către preoții din acest ținut.

Primele acte sunt dela vicarul I. Halmagi (1797), urmează apoi dela vicarul I. Nemeș până la anul 1809. Publicarea actelor dela vicarii următori va continua în numerile viitoare.

Este de toată lauda, că intelectualii năsăudeni, grupați în jurul acestei reviste, cercetează cu dragoste și interes trecutul acestui ținut românesc, în care pe vremuri exista o mișcare culturală remarcabilă. Cunoșcând activitatea, aspirațiile și stăruințele depuse de strămoși spre a-și asigura o viață liberă românească, noile generații, în condițiile actuale mult mai favorabile, vor reuși, de sigur să ridice acest ținut la un nivel cultural și mai înalt.

C. B.

PUBLICAȚII DIVERSE

Gh. Ghibănescu: *Divanurile domnești din Moldova și Muntenia*, extras din Buletinul Muzeului municip. Iași «Ioan Neculce» No. 7.

Autorul este un cunoscut și neobosit cercetător al arhivelor moldovenești, cât privește Țara Românească, lucrările D-sale se resimt în mare parte de lipsuri regretabile, de aceea și lucrarea prezentă nu este nici completă nici pusă la punct,

Vom analiza conținutul broșurei D-lui Ghibănescu numai din punctul de vedere istoric și genealogic privitor la Țara Românească, căci pentru Moldova, credem că sumedenia lucrărilor D-sale — destul să citim cele 60 de volume de Surete și Izvoade, în manuscris — trebuie să ne fie o cheazășie pentru exactitatea afirmațiilor din lucrarea de față.

Autorul după ce amintește de lucrarea D-sale, purtând același titlu, dar pentru secolul al XVII-lea, apărută în revista Arhiva, Iași între anii 1915 și 1918, ne înșiră în mod cronologic, pe două coloane, pe voevozii Moldovei și Munteniei.

Astfel aflăm, pentru aceasta din urmă, pe un Vlad Dragomir la 1511, un Iliăș Vodă și un Radu Vodă la 1591, personajii cari nu au fost decât pretendenți căci ei, nu numai că nu au dat hrisoave, dar n'au fost niciodată documentar cunoscuți ca voevozi titulari ai acestei țări.

Pe lângă înșirarea în mod cronologic a divanelor amânduror principate române, și aceasta în limita cercetărilor D-sale, lucrarea D-lui Ghibănescu mai conține o parte genealogică, autorul voind să lămurească pe cititor asupra reprezentanților familiilor domnitoare, cari au stat pe tronul moldovean și muntean între 1500 și 1600.

Neintrând în analiza genealogiei voevozilor moldoveni, pentru rațiunea că Dl. Ghibănescu, ca un asiduu cercetător al istoriei acestui principat, trece

ca un bun cunoscător al chestiunii, ne vom mărgini a analiza spițele genealogice asupra neamului Băsărăbesc și rudeniilor lor, aflate la paginile 3, 20, 33 și 36.

Din capul locului vom spune că, cu toată bunăvoința autorului de a servi pe cercetătorii istoriei Muntene, D-sale pare a nu avea cunoștință de câteva importante lucrări, fie genealogice sau istorice, apărute încă de vre-o 20 de ani în urmă și care lămuresc pe oricine asupra filiației voevozilor Țării Românești.

Dl. Ghibănescu pare a nu avea cunoștință de următoarele lucrări de specialitate:

1. Stoica Nicolaescu: Radu Negru și urmașii săi, în Revista «România Nouă», 1908 p. 449—53, cu un arbore genealogic al Basarabilor.

2. De același: Documente de la Mihai Viteazul ca domn al Țării Românești, Ardealului și Moldovei 1600, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie vol. XII. partea I, 1911 p. 246, cu un arbore genealogic al lui Mihai Viteazul.

3. Constantin Kogălniceanu: Tabloul genealogic și cronologic al Basarabilor (1310—1659) ed 1912.

4. I. C. Filitti: Boerii Craiovești, în revista «Convorbiri Literare» anul 54, 1922/3 No. 3. 4 & 5.

5. De același: Banii și Caimacamii Craiovei, în revista «Arhivele Olteniei» anul III, 1924, cu un arbore genealogic complet al Basarabilor.

6. De același: Schitul Aninoasa și neamul Doamnei Neaga, în Revista Arhivelor, Anul I, No. 2, 1925, precum și

7. Tabloul de divane Muntene de la anul 1530 până la 1545, la sfârșitul lucrării D-lui Elie Nicolescu: În jurul lui Basarab Laiotă, publicat în revista Literatură și Arta Română 1903 p. 664/7

Genealogiile Basarabilor

a) La pag. 3, la încrângătura genealogică a voevozilor Munteniei, aflăm următoarele:

Basarab cel Bătrân este numit de Dl. Ghibănescu, Basarab I Laiotă și taxat ca părinte al lui Basarab Mlad II, soția acestuia din urmă este tot după D-sa Neaga Craioveanu (?). Ori este știut că Basarab Laiotă este în continue lupte cu Basarab II Mlad, zis și Țepeluș și că nu spune niciodată celui de al doilea că i-ar fi tată, precum nici Țepeluș nu spune lui Laiotă că i-ar fi fecior.

O eroare genealogică, care pare a reeși din cursul acestui tablou genealogic și chiar din textul lucrării, este faptul că Dan II părintele lui Laiotă este cotate ca frate cu Vlad Dracul și deci și el fiu al lui Mircea Vodă cel Bătrân. Acest din urmă voevod n'a avut nici un fiu Dan iar cel menționat aci de Dl. Ghibănescu este fiul lui Dan I, fratele lui Mircea cel Bătrân și autor al branșei zisă Dănească.

Pentru Neaga, numită de D-sa: Craioveanu, chestiunea epitetului dat acestei jupănese este elucidată de Dl. I. C. Filitti în lucrarea D-sale: Craioveștii, din cunoscuta revistă: Convorbiri Literare.

Un Preda Basarab (?), pus în spița genealogică a D-lui Ghibănescu alături de Neagoe Vodă Basarab, n'a existat niciodată cu epitetul pe care i-l dă D-sa. Preda este Ban, mort la 1521, fiu al lui Pârful I vornicul și al Neagăi, iar Neagoe Vodă este fiul lui Basaraba Vodă Mlad, dar fiu natural, din legătura acestuia cu Neaga.

După Dl. Ghibănescu, Vladislav III, Domnul Țării Românești de la 1523—25, este fiul unui Vladislav II, fiu și acesta al lui Dan II. Este oare genealogicește posibil ca un voevod de la 1448 până la 1456 să aibă fiu pe Domnul de la 1523—5 ? Dl. Ghibănescu care citează în cursul lucrării D-sale studiul

D-lui Stoica Nicolaescu: Documente slavo-române, nu a luat seamă la notița de la pag. 254, care ne lămurește în parte asupra filiației acestor voievozi.

Referindu-ne la spița descendenței lui Mircea Vodă cel Bătrân, pe care Dl. Ghibănescu nu o leagă cu cea a lui Dan II. dar lasă să se înțeleagă că acesta i-ar fi fecior, am avea de făcut următoarele rectificări.

Radu Vodă căsătorit cu Maria Despina este voevodul cunoscut istoriei cu epitetul «cel Frumos».

Un Țepeluș Vodă, frate cu Mihnea Vodă cel Rău, este inexistent. Țepeluș este epitetul sub care se cunoaște în istorie Basarab Mlad, părintele lui Neagoe Basarab, fiu al unui Basarab Vodă, dar altul decât Basarab Laiotă.

În descendența lui Mircea Vodă de la 1510 aflăm ca fiu al acestuia pe un Ion Crețul Potcoavă, personajul necunoscut până azi genealogiei Basarabilor.

La descendența lui Vlad Călugărul, Dl. Ghibănescu uită să ne indice pe primul soț al jupănesei Caplei, fata acestui voevod, fostă soție lui Staico logofătul, numit din Băjești, Bucov și Ruși, iar în descendența părintelui acestei jupănese, odată ce menționează pe Caplea, uită a releva pe Neacșa, soția lui Calotă vistierul, în urmă vornic.

La descendența lui Radu Vodă, cel Mare, ni se indică ca fiu al său, pe lângă alții, și Ilie Radu Vodă, Domnul Țării Românești de la 1552—3, pe semne informație bazată pe lucrările genealogice ale D-lui Stoica Nicolaescu, fără ca Dl. Ghibănescu să aibă cunoștință de lucrarea D-lui Elie Nicolescu: Cine este Ilie Radul Vodă 1553, apărută încă din 1904, în Revista Arta și Literatura Română.

Nu intrăm mai adânc în analiza acestui arbore genealogic de oarece la paginile 20, 33 și 36 avem unele complectări despre care vom vorbi îndată.

b) La spița descendență a lui Radu

Vodă cel Mare, de la pag. 20, vom umple golurile lăsate de Dl. Ghibănescu.

Acest voevod a avut pe lângă copii indicați de D-sa: Boba, Cârștina și Mircea, încă o sumedenie de copii: Radu Bădică, văr cu Neagoe Basarab și desigur născut din Catalina, Stroe postelnic 1529. Radu de la Afumați, Vlad Vintilă, Radu Paisie (în privința acestuia sunt controverse, vărul acestui voevod Nicolae Olahul numindu-l fiu al unchiului său Stanciu și trecându-l cu numele Petru, pe semne Petru de la Argeș, identic cu Radu Paisie sau Călugărul) Cârștian vistier și Maican spătar, cari lipsesc complectamente din spița citată.

Dl. Ghibănescu conglomerază în descendența lui Mircea Ciobanul pe toți copiii lui Mircea Vodă, coregentul lui Mihnea cel Rău, tatăl său, la 1510, căci Alexandru, care pare a fi Domnul Munteniei dela 1568—77, soțul Ecaterinei Salvaressi, și Miloș, sunt feciorii lui Mircea Vodă de la 1510. În privința celorlalți copii, enumerați în spița aceasta, Pătrașcu este necunoscut genealogiei Basarabilor, iar Anca, soția lui Neagoe Banul, (nu Neagu Banul) afirmație și a D-lui Stoica Nicolaescu, în: «Petru Vodă cel Tânăr și Petru Vodă Schiopul ed. 1915» (v. arborele genealogic), este fiica lui Șerban Banul Craiovesc și al Margăi, fiica lui Radu Postelnicul, fratele lui Barbul Banul.

Dobra, uu Doba, este soția lui Barbul Banul de la Bănești, cât pentru Stana, ea ține în căsătorie pe un Ivan logofăt de la Pitești nu un Ion logofăt,

Altă fată a lui Mircea Ciobanul și anume Ana este soția lui Radu Socol fiul puternicului boer al lui Pătrașcu Vodă, iar Marula, sora Anei, a fost pețită de Ion Cantacuzino.

În ceea ce privește pe Alexandra, soția lui Gheorghe Cămărașul, această jupăneasă este greșit trecută încă de Dl. Stoica Nicolaescu, ca fiică a lui Mircea Ciobanul. Zamfira și Marina,

soția lui Stamate, sunt necunoscute descendenței acestui voevod.

c) La spița de la pag. 33, care ne înșiră rudenile lui Mihnea Vodă Turcitul, avem următoarele de adăogat:

Mama sa este Ecaterina Salvaresei.

Surorile Domnului de la 1577—83 și în urmă de la 1585—91 sânt: Roxandra și Maria, soția lui Gheorghe Hatman, care lipsesc la Dl. Ghibănescu, ba chiar inclinăm a crede că aceasta de a doua va fi poate aceea adoptată de la Dl. St. Nicolaescu ca fiică a lui Mircea Ciobanul: Alexandra, soția lui Gheorghe Cămărașul; Elena, necăsătorită la Dl. Ghibănescu, este soția lui Sguromali Hrisoscoleo.

Cât pentru voevod, el a fost într'adevăr căsătorit de două ori, având copii și după turcirea sa.

Pe părinții Vișei nu-i cunoaștem, cât ceace privește pe ascendenții Neagăi, greșeste Dl. Ghibănescu când spune că Vlaicul tatăl Doamnei, căsătorit cu Chira, fata lui Ionașco vornic (informație inedită până acum), este fiul lui Ivașco vornicul, fratele lui Albul clucerul. Acești doi boieri sunt bine cunoscuții reprezentanți ai neamului boerilor ziși «ot Golești», fii ai Caplei din Golești, și ai lui Radul vistierul zis din Golești, amândoi boieri și dregători credincioși ai tatălui voevodului: Alexandru Mircea, cât și ai lui Mihnea Turcitul. Ivașco vornicul moare în Moldova la 1584 și-și află mormântul la Mănăstirea Bistrița, iar Albul clucerul moare la 1574 în luptă.

Vlaicul, părintele Doamnei Neaga, este clucerul din Rumceni și Țigănești 1555, și din Cislău, 1570, mort la 1586, fiu al lui Vlaicu vistier din Rumceni și Cislău 1523—5, soț al altei Neaga (1556) sora Stancăi din Săhăteni și Greci.

Descendența lui Mihnea Turcitul, din spița D-lui Ghibănescu, conține personaje necunoscute până azi arborelui genealogic al Basarabilor. Istoricește se

cunosc următorii copii ai acestui voevod:

1) Radu Mihnea, domn al Munteniei în secolul al XVII-lea, soț al Arghirei, sora lui Bartolomei Minetti. 2) Vlad, 3) Radu, 4) Ecaterina, soția lui Miron Barnovschi Vodă din Moldova 1626/9, 1633/8 Mustafa Bey și Ibrahim Bey, copii turci după renegarea din partea părintelui lor a credinței creștine.

d) Spița genealogică de la pag. 36 păcătuște prin alte inexactități, care ne par mai mult a cădea în vina tipografului decât în a autorului lucrării.

Așa aflăm că Pătrașcu Vodă, cunoscut istoriei cu epitetul «Cel Bun», este fiul lui «Tudosă banul», în contrazicere chiar cu spița de la pagina 3. unde este just pus ca fiu al lui Radu Paisie Vodă. Tudosă Banul, pe semne Teodosie Banul din Periș, sfetnic al tatălui lui Pătrașcu Vodă își găsește moartea în lupta contra lui Mircea Ciobanul, la 1548, la Periș, alături de Udriște vistierul din Mărgineni, alt boer însemnat al lui Radu Vodă Paisie.

Pătrașcu Vodă a avut ca soție pe Voica din Slătioare, soră poate cu Neagoe Spănaiciu, dar nu fiică a lui Ivașco vornic, căci alt boer cu acest nume și această dregătorie nu este decât cel relevat mai sus, când am vorbit de spița lui Mihnea Turcitul de la pag. 20, a studiului D-lui Ghibănescu,

Tudora, trecută ca soție a lui Pătrașcu Vodă, nu a fost legitimă. ea este sora epirotului Jani (v. Filitti: Mama și soția lui Mihai Viteazul, în Convorbiri Literare anul 1921 p. 609/27; și mamă numai a lui Mihai Viteazul, călugărită în urmă la Cozia și cunoscută sub numele de Maica Teofana.

În privința copiilor lui Pătrașcu Vodă cu Voica avem pe următorii cunoscuți istorici Țării: Vintilă 1577, Petru Cercel și Maria.

Greșește Dl. Ghibănescu când trece pe toți acești copii ca fiind ai Tudorei.

Petru Cercel nu putea avea un frate Pătru. Voevodul de la 1583—5 era

căsătorit cu Velica, fiica lui Ivan vornicul de la Răzvad, rudă pe semne cu Socol vornicul lui Pătrașcu Vodă, care pare a fi fost tot «ot Răzvad».

Maria trecută de două ori în spița D-lui Ghibănescu, odată ca fiică a Voicăi și așolo căsătorită cu Dragomir vistier, și a doua oară trecută ca fiică a Tudorei, căsătorită acolo cu Dragomir vistier, în realitate, este soția unui boer din Drăgoești, fie Tudor sau Radu.

Descendența lui Mihai Viteazul este justă, însă la nota 2. din josul paginei 36, greșește Dl. Ghibănescu când spune că Stanca Doamna este fiica lui Radu logofăt și a Neacșei, fata lui Jane vistier, soră cu Dobromir Banul și cu Anca, mama Ivanei, soția lui Dragomir logofăt.

Stanca, soția legitimă a lui Mihai Viteazul, este fiica unei alte jupănesc Neacșa, în călugărie Maria, și tot ea este nepoată, fie de mamă sau tată, a lui Dobromir Banul din Corbi, Bibești, Runcu și Voinigești, care era mort la 1586, fiind fost căsătorit cu o jupăneasă Vilva sin Manea sin Mogoș. Dobromir cu Vilaia sunt părinții unui Mihail mort tânăr înainte de 1579, după Dobromir Banul.

În privința descendenței lui Mihai Viteazul, din legătura sa legitimă, avem de adăugat că Nicolae Pătrașcu cu Ancuța, fiica lui Radu Șerban Vodă și a Elenei din Mărgineni, aveau pe lângă Ilina soția lui Eustratie vistierul Levrdeanu, și pe următorii copii, rămași fără posteritate: Gavril + 1622, Mihai + 1656 și Ancuța soția lui Constantin vtori post. din Albești.

Florica este într'adevăr soția lui Preda slujerul din Greci și Pârdești dar nu cum spune Dl. Ghibănescu, în nota 3 din josul paginei 36, fiu al Papei Floricoiul. Floricoiul s-a numit chiar gine-rele voevodului Mihai. Rudenia despre care vorbește Dl. Ghibănescu în nota aceasta este greșită și inexactă.

Cât pentru descendența lui Preda și

a Domniței Floricăi, odată ce chiar D-sa ne spune în notă că Dobromir Banul este frate cu Neacșa, mama Stancăi Doamna, evident că este o greșală de tipar a pune pe acest însemnat Ban, ca nepot de fiică al propriei sale nepoate de soră.

Descendența lui Gheorghe logofăt, din Bogdănești, nu fratele lui Dobromir Bau, este Sima soția lui Stroe Buzescu, și Chirca.

Din legătura lui Mihai Viteazul cu Tudora din Târgșor, fiica lui Mihai Cămărașul, soție în urmă a lui Fiera logofăt și mama lui Stroe vornicul Leurdeanu, avem pe Marula, soția lui Socol din Cornăteni, paharnic și în urmă clucer, asasinat în răscoala Seimenilor la 1654.

Acestea în privința genealogiei Basarabilor din secolul al XVI-lea.

În privința divanelor domnești Muntene din secolul al XVI-lea, din lipsă de spațiu, mă mărginesc a zice că lucrarea D-lui Ghibănescu, este incontestabil numai un rezumat al tuturor divanelor din fiecare an și imposibilitatea D-sale de a cunoaște mai multe documente muntene din acest secol, face că dese ori îi scapă diferite personaje, de multe ori chiar dintre cele mai de vază. Dar asupra acestora voi reveni cu alt prilej.

Lucrarea D-lui Ghibănescu, pe cât de meritorie, ne apare ca un schelet al unei lucrări în stil mare, unde identificarea fiecărui personaj istoric, drept și boer, ar fi trebuit să-și aibă locul.

GEORGE D. FLORESCU

Furnică D. Z., *Industria și dezvoltarea ei în Țările Românești*. Lucrare făcută pe baza documentelor. Cu o scrisoare de introducere de prof. N. Iorga. Editura Camerei de comerț și industrie din București. Inst. de arte grafice «Tiparul Românesc» 1925. În 8°, pag. 226.

Autorul acestei lucrări nu e cărturar de profesiune, ci mare comerciant și industriaș, mare prieten al cărții româ-

nești, care încă de pre băncile școlii de comerț ce a absolvit, prinsese dragoste de a studia și a aprofunda fazele de dezvoltare a comerțului și industriei românești. Cu sârguința și răbdarea furniceii, d-l Furnică urmărind și găsind la anticari și particulari mărturii scrise despre comerț a făcut tot sacrificiul material ca să intre în posesiunea lor. Timp de mai bine de trei decenii a înghebat o frumoasă și bogată bibliotecă și arhivă de științe comerciale, din care o mare parte le-a dăruit Camerei de comerț și industrie din București, punând astfel temelia bibliotecii și muzeului acelei instituțiuni.

Acum douăzeci de ani d-l Furnică a publicat o meritoasă lucrare, bine apreciată de cărturari și specialiști din acea vreme: *Din istoria comerțului la Români, mai ales băcănii*, o culegere de documente inedite, — însoțite de un frumos studiu introductiv, — privitoare la comerțul vechiu românesc.

În noua sa lucrare d-l Furnică a publicat un studiu dezvoltat asupra industriei românești, bazat pe izvoare documentare, scos în stil limpede și la înțelesul tuturor, fără pretenție de a fi o lucrare de înaltă erudiție. Toate afirmațiunile d-sale, pentru partea veche a industriei, se bazează pe mărfuri contemporane, cărți tipărite și manuscrite, iar în partea mai nouă a lucrării, expune *amintirile sale și ale altora, prin care învie o lume pe care am sacrificat-o prea ușor patimii de a prefăce, de a înnoi, începând prin a distruge fără să avem noi înșine, măcar elementele de căpetenie ale conștiinței viitoare*, — cum, prea bine, caracterizează d-l prof. N. Iorga, în scrisoarea de introducere, lucrarea d-lui Furnică.

Merit deosebit al d-sale este că în descrierea dezvoltării breslelor vechi și a industriei, ne dă, în note, o enumerare de vechi breslași și industriași, cu numele și starea lor materială și socială, —unii din ei având și ranguri boerești

și de slujbași în administrația breslelor și în slujbile țării.

Câteva documente mai caracteristice, publicate ca anexe la sfârșitul studiului, precum și cele trei planșe, ce înfățișează vederi din trecutul vechilor bresle și peceti aplicate pe acte ale diferitelor corporații industriale din vremuri, reproduse în carte, cu notele explicative dela pag. 245, completează cu mult succes buna lucrare a d-lui Furnică.

Indicele dela sfârșit ușurează mult folosirea lucrării și la cercetările celor cari vor să studieze mai departe și poate mai dezvoltat trecutul industriei românești.

Sfârșind această sumară dare de seamă, nu putem trece cu tăcerea, un tovarăș de muncă și colaborator al d-sale, — acesta însă pe teren real și practic — ce le-a avut cu iubita sa soție, răposata d-na Ana D. Furnică, căreia-i închină cartea. Această nobilă femeie a lucrat neobosit și cu însemnate sacrificii materiale la realizarea căminului și a cantinei, pentru întreținerea și ajutorul fetelor sărace cari învață meserii, înființat de Societatea Principesa Maria, de supt Inaltul patronagiu al M. S. Reginei Maria.

Răposata a fost secretara acestei Societăți dela înființarea ei în 1893 și până în ultimul timp.

X.

C. Kogălniceanu, Radu I (1376—1382) în Arhiva din Iași (1927 p. 187 urm.).

Am observat de mai multe ori, dela război în coace, tendința unora dintre istoriografii noștri de a nu se documenta pe deplin asupra problemelor pe care le tratează. Rezultatul este că se dau adese ori drept descoperiri, lucruri cunoscute mai dinainte. Așa este cazul și cu studiul d-lui C. Kogălniceanu.

D-sa a luat cunoștință de niște izvoare italienești semnalate de d. G. I. Brăteanu în *Revue historique* (II.1925, p. 73—81) și pe baza lor ne împărtă-

șește noile d-sale păreri asupra domniei lui Radu I. De cât, cele ce spune d. Kogălniceanu despre această domnie, erau cunoscute.

Nu mai existau «indoiele neintemeiate» că Radu ar fi domnit. Se știe că fusese mai întâi asociat la domnie de fratele său Vladislav, precum și că domnia lui a început la 1376 sau 1377. Izvoarele semnalate de d. G. I. Brăteanu au confirmat părerea d-lui Iorga, că prin Godon, fratele lui Vladislav, împotriva căruia a luptat regele Ludovic al Ungariei la 1377, trebuie înțeles Radu.

Părerea lui Onciul, că Radu ar fi fost acela care a renunțat la Făgăraș, ca și părerea lui Bunea, că Radu ar mai fi stăpânit Făgărașul, erau deosemena părăsite.

Se știe iarăși, că Radu a fost primul ctitor al Coziei, Cotmeanei și Tismanei și că a fost ctitor și la biserica din Câmpulung.

În sfârșit se vede că d. Kogălniceanu nu este lămurit în privința stăpânirilor ungurești și românești asupra Banatului și a orașului Severin.

D-l Kogălniceanu nu citează lucrarea d-lui Minea, *Urmașii lui Vladislav I*, și nu pare a fi cunoscut pe a mea, *Despre Negru-Vodă*, deși a apărut în Analele Academiei Române la 1924. În această din urmă lucrare am insistat cu deosebire asupra împrejurărilor, cari au adus indentificarea lui Radu Vodă cel istoric cu legendarul Negru-Vodă, chestiune pe care o atinge în treacăt și d. Kogălniceanu.

Cât privește argumentele d-sale pentru a așeza sfârșitul domniei lui Radu I la 1382, în loc de 1384, ele nu sunt de loc convingătoare.

I. C. F.

Dr. Iosef Mačurek: *Husitistvi v Rumunskijeh Zemich.* (Husitismul în țările române). Brno 1927.

O interesantă și documentată lucrare a d-lui Dr. Mačurek — un bun prieten

al Românilor—în care tratează pe larg chestiunea husitismului la noi.

Husitismul s'a răspândit în Moldova, Ardeal și Ungaria de Est, mai întâiu între credincioșii catolici în special Unguri și Sași. În Moldova s'a răspândit mai ales în vreme lui Alexandru cel Bun, care i-a primit bine, i-a încurajat chiar în momentele triste pentru ei, căci erau persecutați în toate părțile. Au fost mulți adepți ai lui Hus între Moldoveni și Ardeleni, cari au știut admirabil să răspândească ideile reformatoare ale lui Hus. O mare mulțime de oameni urmărea pe acești predicatori, dela un sat la altul, ascultând cu luare aminte spusese lor. Erau mai multe centre husite în Moldova, între cari și Huși, nume care denotă acest lucru, precum și Baia, unde s'a distins mult un adept al husitismului, Iacob, care și-a făcut studiile la Praga. Aceste centre husite erau meren vizitate de șefii și de adepții husiți din Boemia și Moravia. În Moldova și-au găsit ei salvarea atunci când erau persecutați în țara lor, mai ales în Moravia.

În vremea lui Ștefan cel Mare cu toate că aveau aceiași libertate de propagare a ideilor husite, totuși din cauza deselor invadări a Turcilor și a neli-niștei din țară, au fost nevoiți să părăsească Moldova, gândindu-se mereu și vizitând mai târziu, țara care i-a primit și voevozii ei, cari i-au încurajat în vremurile dureroase.

Autorul pune într'o lumină frumoasă Țările Române în această epocă, iar din documentele întrebuițate de dânsul, se ogiindește sufletul doritor de cultură al poporului român și de a cunoaște orice manifestare religioasă. Cartea mai cuprinde multe alte amănunte interesante.

ELENA EFTIMIU.

St. Meteș. *Contribuțiune nouă privitoare la familia Buhuș din Moldova.* (Analele Acad. Rom. seria III., tom VII.)

Plecând dela diploma de nobil ardelean acordată de principele Apaffy la 1676 boierului moldovean Lupașco Buhuș, autorul indică mai întâi câțiva boieri din Muntenia cari au primit titluri nobiliare în Ardeal, sau cari rămânând acolo, s'au contopit în aristocrația ungurească. Apoi bazat pe documentele publicate și unele inedite, expune geneologia familiei Buhuș începând din 1421 și terminând cu arhimandritul Iermoghen Buhuș din 1817. Această familie boierească a avut un rol mai însemnat în sec. XVI, când Cârstea Buhuș a ajuns vornic de Țara de sus și apoi mare păharnic, iar fiul său Dumitrașco a devenit unul dintre cei mai bogați boieri moldoveni și mare vistier sub mai mulți Domni. În sec. XVII găsim pe Alexandru hatman și fii săi, cari au un rol hotărâtor în schimbările politice și în luptele din acel timp. Pentru sec. XVIII autorul are informații mai restrânse asupra acestei familii, care pe la jumătatea sec. XIX se stinge prin faptul că ultimul ei membru, ziditorul mânăstirii Horaița, se călugărește.

N.

C. C. Giurescu. *Organizarea financiară a Țării Românești în epoca lui Mircea cel Bătrân.* (Analele Acad. Rom. seria III, tom. VII). Din puținele documente și informații ce avem cu privire la domnia lui Mircea cel Bătrân, autorul a reușit să scoată elementele necesare pentru a ne înfățișa câteva aspecte a organizației financiare din acel timp.

Primul capitol arată starea economică din acel timp și în special bogățiile naturale ce se exploatau. Al 2-lea tratează despre impozite, cuprinzând o expunere asupra impozitelor în natură și bani (dijme și bir) și asupra muncilor sau slujbelor ce trebuiau să preseteze locuitorii către domnie. Urmează

apoi despre veniturile domnești și despre vămi.

În capitolul al patrulea se studiază repartitia impozitelor, iar în al cincilea perceperea lor. Urmează alte două capitole privitoare la destinația impozitelor și la scutirea de impozite. La sfârșit se dau în regeste 4 documente inedite dela Mircea cel Bătrân.

N.

C. I. Karadja. *Delegații din țara noastră la conciliul din Constanța în anul 1415.* (Analele Acad. Rom. seria III, tom. VII). Analizând cronicăa lui Ulrich von Richental în scop de a stabili precis cari au fost delegații trimiși dela noi la acel sinod, d. C. Karadja ajunge la concluzia următoare: din Muntenia a fost o solie în frunte cu Tugomir sau Dragomir (în text Thubomir și Dubomir); din Moldova o altă solie condusă de George Samusinis și Stanislau Rôtampan; o delegație a orașelor muntene și moldovene; Grigore Țamblac ca reprezentant al bisericii moldovene; Conteștii Știbor și Pipo Conțele Timișoarei; în sfârșit Dominic Castor, episcopul catolic din Oradea-mare, delegați unguri și sași din Cluj, Brașov, Câmpulung, etc.

Pentru recunoașterea delegațiilor noștri d. Karadja a utilizat, pe lângă diferi-

telor ediții ale cronicăa, cu mult succes stemele ce sunt indicate pentru fiecare delegat și cari de și nu sunt totdeauna cele adevărate, ajută mult la înțelegerea numelor date și ele de cronicar într'o formă cu totul schimonosită.

La urmă d-sa reproduce diferite scene în cari apar delegați de ai noștri, cum și stemele ce li-se atribuie lor.

N.

General Radu R. Rosetti. *Un episod din anii 1848/49 în Transilvania.* (Extras din anuarul Institut. de ist. naț. Cluj, IV). Este vorba de strălucita apărare a Munților Apuseni de către revoluționarii români comandați de Avram Iancu. Autorul arată mai întâi cauzele revoluției românești din 1848, apoi situația militară a Ungurilor, Austriacilor și Românilor (o expunere precisă a mijloacelor de luptă și a organizării legiunilor românești și a tacticii întrebuintate de tribunii improvizați). Apoi povestește amănunțit și cu date precise cum s'au desfășurat luptele cu armatele ungurești după a doua bătălie dela Sibiu (Martie 1849) și până la zdrobirea armatei ungurești de către Ruși la Șiria. O serie de concluzii foarte interesante, de ordine militară, încheie lucrarea.

N.

COMEMORAREA RĂZBOIULUI NEATĂRNĂRII

Conferințele dela Ateneul Român.

Sun auspiciile *Universității libere*, condusă cu atâta pricepere și erergie de către D-na Sabina Cantacuzino, s'au ținut la începutul anului 1927 o serie de conferințe la Ateneul Român, cari au fost apoi publicate într'un volum sub titlul «Războiul Neatărării».

Dat fiind că aceste conferințe au fost ținute de către personalități de primul rang — între cari și mult regretatul Ioan I. C. Brătianu — ele prezintă pentru

cunoașterea istoriei războiului o valoare documentară excepțională.

Prima conferință a fost ținută de d. *Al. Lapedatu*, care a vorbit despre *Antecedentele istorice ale independenței române*. A 2-a de către d. *Vintilă Brătianu* despre *Situația internă în care se desfășoară războiul neatărării*. A 3-a de către *Ion I. C. Brătianu* despre *România și chestiunea Orientului*. (Această conferință, pentru care defunctul prim ministru adunase un

material foarte bogat și pe care a expus-o cu o dispoziție de spirit și cu o elocvență admirabile, a ținut 3 ședințe). A 4-a de către generalul *Radu Rosetti* despre *Armata Română în războiul dela 1877/78*. A 5-a de către d. *I. G. Duca* despre *Consecințele războiului și dezvoltarea internă în urma lui*. A 6-a de către d. *I. Nistor* despre *Consecințele războiului asupra Românilor din Bucovina și Basarabia*. A 7-a de către d. *Sextil Pușcariu* despre *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal*. A 8-a de către d. *C. Banu* despre *Influența războiului asupra stării culturale de după război*.

Publicarea acestor conferințe constituie un adevărat monument istoric închinat amintirii celor ce s'au sacrificat pentru independența României.

C. B.

N. Iorga, *Războiul pentru independența României*. Acțiuni diplomatice și stări de fapt. (Academia Română) Dintr'un punct de vedere cu totul original și ținând seama de împrejurări și acțiuni cărora până acum nu li s'a dat decât prea puțină importanță, tratează d. N. Iorga cauzele și desfășurarea războiului pentru neatarnare, în acest volum comemorativ al Academiei Române.

Mai întâi vorbește despre idea independenței românești în țară și străinătate; apoi despre rolul ce l'a avut Turcia «nouă», Turcia reformistă, în deșteptarea ideii de independență la Români. Urmează o expunere amănunțită a pregătirilor de revoluție în Balcani și a rolului diplomației noastre în aceste pregătiri. Cum a fost pregătită alianța cu Rusia și ce rol a avut oficialitatea în declararea războiului. Planurile de colaborare cu Rușii și operațiile armatei române la Plevna. Negocierile de pace și a doua răpire a Basarabiei. În sfârșit mărturiile străinilor despre România în timpul războiului.

Toate aceste probleme sunt expuse pe bază de izvoare documentare, așa cum rezultă din aceste izvoare și fără nici o preocupare. Tocmai de aceea expunerea d-lui Iorga se depărtează mult de istoria oficială a războiului mai mult decât atâta, dintr'insa oficialitatea apare astfel cum a fost în realitate: cu multe calități, dar și cu anumite scăderi, explicabile și scuzabile pentru timpul acela, când nici politica noastră nu era destul de lămurită, nici situația noastră de stat vasal și cu o situație economică foarte precară, nu ne permitea o atitudine atât de hotărâtă și de demnă, cum ne închipuim astăzi.

Cu toate acestea bunul simț al poporului și patriotismul elementar al marelui au adus biruința.

Un număr de admirabile reproduceri de vederi și scene din război, în cea mai mare parte inedite, ilustrează lucrarea atât de interesantă a d-lui Iorga, lucrare indispensabilă ori cui vrea să se documenteze pe deplin asupra acestui mare eveniment din istoria poporului românesc.

C. B.

General Radu R. Rosetti, *Partea luată de armata română în războiul din 1877*. (Cultura Națională). Intr'un volum de 170 de pagini, cunoscutul istoriograf militar, d. general R. Rosetti, face o expunere amănunțită și întemeiată pe o informație bogată și în mare parte inedită, asupra rolului și activității armatei române în războiul care a dat independența României. Expunerea aceasta este precedată de un scurt istoric a dezvoltării armatei noastre dela Regulamentul Organic, care a reînființat-o și a organizat-o, și până în momentul întării ei în războiul dela 1877, istoric de o valoare excepțională ca documentare și precizie. Cât privește acțiunea militară din timpul războiului este expusă în mod amănunțit, arătându-se toate laturile pregătirii și tacticei

noastre militare, precum și pregătirea și tactica armatei rusești și turcești, și analizându-se cu scrupulozitate fiecare operațiune. Un număr de 20 anexe, compuse din tablouri și schițe topografice ajută de minune înțelegerea tuturor acțiunilor militare, iar notele ce însoțesc textul lucrării ne dau o bibliografie neînchipuit de bogată asupra acestui subiect.

C. B.

I. Băcilă, *Bibliografia războiului pentru independență (1817-78)* (Cartea

Românească) 1927. Publicată de «Așezământul cultural Ion C. Brătianu» această broșură cuprinde o înșirare metodică a scrierilor românești și străine privitoare la războiul independenței noastre: documente și manuscrise dela Academia Română și Arhivele Statului, cărți și articole din ziarele și revistele românești și străine, hărțile și stampele câte se găesc în colecția Academiei Române, cum și o bucată muzicală a lui Muzicescu.

C. B.

REVISTE, BULETINE, ANUARI

Bibliothèque de l'École des Chartes, vol. LXXXVIII, 1—3 Paris 1927. Pe lângă o notiță a d-lui R. Cagnat asupra vieții și activității lui Élie Berger, menționăm următoarele studii de erudiție: L. Levillain, De l'authenticité de la «clausula de onctione Pippini»; Leon Mirot, La colonie lucénoise à Paris du XIII-e au XV-e siècle; E. Lyon, Comment fut élaborée l'ordonnance sur les rachats en Poitou (mai 1269) — Bibliografie și cronică foarte bogată.

Codrul Cosminului, Buletinul «Institutului de istorie și limbă», Cernăuți 1927. Intre studiile istorice remarcăm în special al d-lui I. Nistor despre Băjenarii ardeleni în Bucovina, cu informații noi și interesante asupra emigrărilor din Ardeal în Moldova, mai ales în sec. XVIII-lea. Studiul de paleografie al d-lui N. Grămadă despre transformările suferite de literile alfabetului latin; critica d-lui V. Grecu asupra cronografului lui Dositei al Monembasiei; cum și articolul d-lui T. Bălan (despre Teodor Racoc) și documentele slavo-române publicate de d. S. Reli.

Buletinul Comisiunii Istorice a României, vol. VI, București 1927. Cuprinde documente publicate de d. N. Iorga și fragmente din cronică lui Wavrin.

Mélanges d'histoire générale. Pu-

blicațiunea Institutului de istorie generală dela Universitatea din Cluj (1927) sub conducerea d-lui C. Marinescu. Cuprinde studii și documente de cel mai mare interes pentru istoria noastră în legătură cu istoria universală. Semnalăm în special admirabilul studiu al d-lui N. Iorga despre expedițiile francezilor din Burgundia în Orient (Les aventures «sara-zines» des Français de Bourgogne au XV-e siècle); comunicarea d-lui G. T. Bulat despre cruciata dela Nicopole (1396) în literatura veacului XIV-lea și XV-lea; relațiunea nouă publicată de d. Giurescu asupra campaniei lui Petru cel Mare în Moldova la 1711; notele d-lui P. P. Panaitescu asupra legăturilor literare polono-române și asupra călătorilor occidentali în România; studiul despre monumentele de artă ale Românilor ardeleni de d. C. Petranu și înfățișat contribuțiile românești la istoriografia generală de d. I. Crăciun.

Din domeniul istoriei occidentale amintim notele d-lui C. Marinescu asupra fastului curții lui Alfons V de Aragon și asupra corsarilor din serviciul lui, și studiul d-lui G. Brătianu despre originile războiului dintre Geneva și Veneția (Curzola, 1294 — 1299). De asemenea studiile de istorie bizantină ale d-lui Șt. Bezdechi.

N.